

POŁTORA (258) nm

połtora (135), **pułtora** (121), **połtera** (1), **potora** (1), **[putora]**; *połtora* ForCnR, Mymer¹ (3), BartBydg (5), LibLeg (2), SarnUzn, Strum (3), StryjWjaz, Calep (11); *pułtora* HistAl, Diar, KrowObr, Leop (3), UstPraw, BibRadz (4), BielKron (14), BielSpr (2), CzechRozm (6), ModrzBaz, SkarJedn (7), SkarŻyw, ReszPrz (4), ReszList (3), ActReg (2), GostGosp, LatHar, WujNT (6), WysKaz, SarnStat (12), GrabPospR (3), SkarKaz (3); *pokora* : *pułtora* : *połtera* : *potora* ZapWar (6:3), MetrKor (3:3:1), Murm (4:1), FalZioł (72:–:–:1), LibMal (3:14), Mącz (11:12), SienLek (2:1), BudBib (1:2), Oczko (3:2), ZapKościer (2:2), StryjKron (1:3).

Pierwsze o pochylone, drugie o oraz a jasne (w tym w a 2 r. błędne znakowanie); *połtera* z tekstu nie oznaczającego pochyłeń.

m N *półtora* (28) [w tym: w składni rzędu (27)]. \diamond *G* *półtora* (7), **[pułtoru]**. \diamond *A* *półtora* (82) [w tym: w składni rzędu (79), w składni zgody (1) ZapKościer]. \diamond *I* *pułtor(e)m* (7) [w tym: w składni zgody (5), w składni rzędu (2)] BielKron, CzechRozm (4), ReszPrz (2), *półtorą* (2) [w składni rzędu] StryjWjaz, GrabPospR, *pułtora* (1) [w składni zgody] StryjKron. \diamond *L* *pułtora* (4) [w składni zgody] BielKron, ZapKościer (2), ReszList, *półtora* (2) [w składni rzędu] SarnUzn, ReszPrz. \diamond *D a. L* *półtoru* (5) [w składni zgody], *półtora* (1) [w składni rzędu]; -u : -a FalZioł (1:1). \diamond *f N* *półtory* (14), *półtor(e)j* [w składni rzędu] Calep (2). \diamond *G* *półtory* (5), *półtora* (4), *półtoru* (2) [w składni zgody]; -y FalZioł, BielKron, Mącz; -a Oczko; -y : -a : -u ZapWar (2:3:2). \diamond *A* *półtory* (53) [w tym: w składni rzędu (51)], *półtor(e)j* (1) [w składni rzędu] Calep, *półtora* (1) LibLeg. \diamond *L* *półtory* (11) [w składni rzędu], *półtoru* (3) [w tym: w składni zgody (1), w składni rzędu (1)]; -u LibMal, Oczko; -y : -u FalZioł (11:1). \diamond *D a. L* *pułtory* (2) [w tym: w składni rzędu (1), w składni zgody lub rzędu (1)]. \diamond *n N* *półtora* (4) [w składni rzędu]. \diamond *A* *półtora* (11) [w składni rzędu]. \diamond *I* *pułtor(e)m* (5) [w składni rzędu]. \diamond *L* *pułtoru* (1) [w tym: w składni rzędu (1), [w składni zgody]].

Składnia orzeczenia zawsze typu: *połtora* [czego] jest, było (6).

Składniaprzydawki typu: *te (a ty) połtora* (4) FalZioł, SarnUzn, StryjKron, SkarKaz, *ta połtora* (2) LibLeg, SkarJedn.

Składnia rzędu lub zgody z rzeczownikiem lub zaimkiem oznaczającym przedmiot liczony dla poszczególnych przypadków: w składni rzędu: *N* (47), *A* (141), *I* (9), *L* (15), *D a. L* (2); w składni zgody: *G* (18), *A* (1), *I* (5), *L* (5), *D a. L* (5).

Sł stp, Cn notuje, Linde także XVII – XVIII w.

Liczebnik ułamkowy: *jeden i pół*; *sesqui* Mącz, Calep; [aliquid] *ac semissis*, *unum* [aliquid] *ac semis* Vulg; (*unum*) [aliquid] *et dimidium* PolAnt; (*unum*) [aliquid] *cum medio a. media* [aliqua re] JanStat; *unus ac semissis* Cn [w przekładach z łaciny odpowiada również wyrazom rozpoczynającym się od *sesqui-* lub *sesc-*] (258) : *kthemv* daly trzy kroc *stho* *thysyeczy* *slothych* *yusz* daly *połtora* *kroc* *stho* *thysyeczy* a *wrok* *mayą* *dacz* *drugu* *połtora*. LibLeg 9/52v; *Sesqui* – *Pół* drugiego, *połtora*. Calep 974b.

połtora *czego* (sg) (194): *a ny mv szgynalo pulthory copy przy thym byczyv* [lege: *biciu*] ZapWar 1523 nr 2326, 1529 nr 2357; MetrKor 34/135v, 59/273, 279v; Murm 7, 8, 10, 14, 194; Mymer¹ 5 [3 r.]; BartBydg 142b [5 r.]; *warz że ty rzeczy skraiwłzi korzoⁿki w winie á w wodzie/ iżby było*

wfzytkiego półtory kwarty *FalZioł* 128d; kto będzie chciał wżywać tego prochu/ ma go wziąć czo złoty zaważy albo y półtora złotego. *FalZioł* I 63a; famo ziele wzwyż na półtori piędzi *FalZioł* I 111b; iżby wczyniono piłuły z byliczową wodką/ tak wielkie czo by każda ważyła z półtori dragmy. *FalZioł* V 24v; wezmi rumienkowych główek/ Lnianych główek/ każdego z nich cztery garzci [...]. Też z półtora ziarna pszenicznego *FalZioł* V 27; Też wezmi/ anyżu, Silermontani (z apteki) obudwu po 3. dragmy Criftału 2. dragmie/ To wfzythko na proch ftłucz/ á włożywfzy Czukru Iako półtora tego daway pić *FalZioł* V 36v; Wezmi acori conditi/ łpecierum dijamufci/ drzewa aloes/ wfzytkie⁸⁰ rowno po półtora łcropuła *FalZioł* V 105v, 13d, 5a, 15a, 18a, 21c (67); fchli do pana Woydziecha Boyenłkiego pulthori mylie od Gnyezną *LibMal* 1543/76v; A thu wpołznanyv za polthori nyedzyelye ofchukali 10 perfon *LibMal* 1545/94; ze Ian Grenda [...] myełzkal na pulthora lyatha z Lucia Barthofcha Glinyarza oddaną malzonka *LibMal* 1554/193, 1544/79, 1545/97, 1550/156, 1552/169 [2 r.], 1553/172v, 176v; Wczyniż y ftoł z drzewá Sethym máiący dwa łokciá wzdłuż/ á łokieć wfyrz/ á ná wyflá pułtorá łokciá. *Leop Ex* 25/23, *Ex* 25/17, 36/21; *UstPraw* F3; *BibRadz Ez* 40/42 [2 r.], *Os* 3/2; *BielKron* 33 [3 r.], 460; Sescunx, et sescundia, Pułtory vnciye/ to yeft/ trzi łoty/ álbo ołma część yakieykolwiek rzeczi. *Mqcz* 17c; Sesquiobolus, Pułtorá pieniądzą *Mqcz* 390a, 17c, 112b, 158a, 192b [2 r.], 193a (22); wżiáwfzy Sofnki zwierć/ warz iá w półtory kwarty wody/ áż trzecia część wywre *SienLek* 105v, 134; kiedy dobra Sáletrá biorá iey pięć części álbo funtow/ węgla dobrze wylonego/ pułtory części álbo pułtorá funtá/ także też fiárki *BielSpr* 73; *BudBib Ex* 25/10 [2 r.], 17; *Strum Fv*, 14; *SkarŻyw* 168; *StryjKron* 772; *ActReg* 11; Sesquipedalis – Szeroki na półtopei ftopi. *Calep* 975a, 974b [2 r.], 975a [7 r.]; *WujNT* 513, 576; áby każdy Zupnik [...] ináčey nie dawał báłwáná foli [...]/ iedno po pułtory grzywny [*per alteram dimidiam marcam JanStat* 40]. *SarnStat* 375; A [roki] w Wrzędowie w pułtory niedziele po Lubelłkich. *SarnStat* 732, 274, 373, 486, 653, 675 [2 r.], 974 [2 r.], 1156; *GrabPospR* M2; [*Wokabul* 1539 M3; Putora kamienia glinki za fl. 1 gr 24 *InwMieszcz* 1547 nr 17; Sesquicaput Pułtorygłowy. *UrsinGramm* 180 (*Linde*)]. Cf *Zestawienia liczebnikowe*.

półtora czego (pl) (15): yfch wkaliłchu przed pulthorem lyath fchathi Byale vtrząłzigłowcziney pokradł *LibMal* 1547/129; dwv konyu vkradli the przedali za 6 grzywyen we wfly zoną stroną kobilina yakobi wpulthoru myll *LibMal* 1547/130v, 1547/129, 129v, 130, 1551/165v; [*chory w cieplicznej wodzie*] piérwéy ráno niech godżin półtory siedzi/ w wieczór także/ názáiutrz trochę wiécéy *Oczko* 27, 28, 32; iż przez ty lat pułtorá dwádzieściá tyfiąc Niemcow/ Mázurow/ y Polákw od Litwy niewiemey było poimánych/ y pobitych *StryjKron* 320; *WujNT Act* 18 *arg*; ci niechby taką wypráwę czynili/ ktoráby piędzmi odpráwuiać/ mógł pułtorá grofzy od dzieśiátká grofzy požytkow fwych odpráwić. *GrabPospR* Mv. Cf »półtora tysiąca«.

W składni zgody z rzeczownikiem w sg (23): Iakom ya nyepopasl ⟨yemv⟩ szytha nyeszathego [...] vasnoczy jako polthory kopy groszy vpolgroszczeh thako my pomoszy bog. *ZapWar* 1505 nr 2005, 1529 nr 2352; *MetrKor* 59/273; Wezmi poł funta gleytu/ [...] ocztu za trzy piędzde: około potori kwarty *FalZioł* V 99v, V 103v; *LibMal* 1550/157v; *BielKron* 308; *Mqcz* 390c; Wieńce Cebule máią bydż po pułtoru łokciu plecione *GostGosp* 76; *ZapKościar* 1588/19; [Stamtąd dalej, już na półtora strzeleniu z łuka, są dwa kamienie *RadzPodróż* 82; *LustrSand* 244]. Cf »półtora tysiąca«.

W składni zgody z rzeczownikiem w pl (7): yakom ya nyezabyła yemv volv [...] vasnoszi pulthorv kop thako my bog. *ZapWar* 1533 nr 2483, 1513 nr 2127, 1538 nr 2577, 1543 nr 2507, 1545 nr 2633; Wezmi plie łayno/ [...] Miodu przelnego/ popiołu z ięczmienia vpalonego/ każdego z nich rowne części po półtoru łyżkach/ foli poł łyżki dobrej miari/ zmieszay thy rzeczy społem *FalZioł* V 81; w ónych łtronách Włófkich/ dawaią iéy [wody] od kwart pułtorá/ aż do czterech/ łnaść czálem y więcéy *Oczko* 19v; [naprzod ma żóld miešięczny/ około pułtoru czerwonych złotych. *BusLic* 49].

W składni rzędu lub zgody [w tym: z rzeczownikiem w G, L oraz D a. L sg (4), ze skrótem rzeczownika (4)] (8): Wdolynye od thalyegy 15 gr thamze zidaczewłkiego popolthorv gr y łfoly polthoráthá Kaluľcha od wozv poltera gr Whonylowye od wozv po czterzi Kwarniky *MetrKor* 57/115v, 57/118v; Wezmi Kaniey przędze/ ieleniego iężiku/ każdego łnich po garłci/ paprotki/ korzenia łofłki/ łiłtkow łenes/ każdego po półtory garłci *FalZioł* I 28d, II 21d; Dzieci piewłze [!] Andrzei i z Barbarą zostały przy pułtoru boru, A pani wdowa takze przy pułtoru boru *ZapKościę* 1580/7, 1585/62.

Poza składnią, w połączeniu z nazwą całej jednostki (8): na tho nalać małmazijey z pułthori albo ze dwie kwarcie *FalZioł* V 70; *SienLek* 10v; *Strum* O3v; mowi o nim iákoby mu rok ábo pułtorá było *CzechRozm* 148v; tak iżby [...] náznáczóną dniówi miarę/ w godzinie/ á nádáléy w pułtoru wypił *Oczko* 20; gđzieby chciał mieć iedného iácy koniá do wozu y z przewodnikiem/ tedy ma od koniá dáć dwa grołzá/ á przewodnikowi pułtorá. *SarnStat* 974; *GrabPospR* N4v: [CygMyśl E3v; barełeczka wina białego piołynkowego, niepełna garncem albo półtorem *InwMieszcz* 1584 nr 254].
Cf »pułtora tysiąt a«

W charakterystycznych połączeniach: [z określeniami czasu:] pułtora(-ej) dnia (4), godziny (11), miesiáca (5), niedziele (2), lata (16); [z określeniami miar (wagowej, wagowo-pieniężnej, objętości):] pułtory(-a) części (3), ćwierci (ćwiertnie) (2), dragmy (14), funta (8), garłci, grzywny (7), kopy (10), korca (2), kwarty (19), łota(-u) (15), łyżek, omer, skropuła, uncyje (6); [z określeniami miary długości i powierzchni:] pułtora(-y) gon, łokcia (3), mile (6), palca, piędzi (3), sążnia, staja, stopy (9), zagonu; [z nazwami jednostek monetarnych:] pułtora(-y) grosza (17), marki, pieniądza (2), złotego (9).

Zestawienia liczebnikowe: »pułtora milijona« (1): wzięł łtámtąd trzy tyłsiáce táłentów/ á káždy Táłent 600 złotvch we złóćie czyni/ co włzyłtko więcey niż pułtorá millioná vczyni *WysKaz* 43.

»pułtora tysiąc(a)« [w tym: w składni rzędu z rzeczownikiem w sg (30), w pl (3), w składni zgody z rzeczownikiem w sg (13), poza składnią (1)] = mille (supra) quingenti *HistAl*, *PolAnt*, *Modrz* (47): *LibLeg* 10/58v; ta gorá miáło [kust: miáła] łtopniow s kámienia Száfirowego pułtorá tyłiáca *HistAl* Lv; *Diar* 81; Náłznych Polakow naiemnych [...] przybyło pułtorá tyłiáca *BielKron* 306; Tegoż roku o S. Bártłomieiu Borzny s Skrzynná y łyn iego Włodek z Letáwy Ráytarowie w pułtoru tyłiácu koni/ Oświęćimłki kray woiováli *BielKron* 394v; Drohobycz [odkupił] piáćią tyłiáć. Rabłztyn pułtorem tyłiácem. *BielKron* 405v, 202v, 249, 383, 413, 429v, 435; *BibRadz* 2. *Mach* 8/22; W Lokris Połel Celárlski przyiáł Krolá wdzięcznie/ S pułtorą tyłiáć iezdnych prowadził bełpiecznie. *StryjWjaz* B; *ModrzBaz* 121; *StryjKron* 310, 316; *ReszPrz* 15, 32, 169; *ActReg* 165.

~ *W charakterystycznych połączeniach:* pułtora tysiąca grzywien, jez(d)nych (3), koni (3), lat (2), ludu (ludzi) (3), najemnych, owiec, panien, popielic, stopniow, złotych.

Wyrażenie: »połtora tysiąca lat (po narodzeniu Pańskim)« = *okres od narodzenia Chrystusa do roku powstania tekstu* [szyk 24:1] (25): *KrowObr* 105v; W tych zálie połtorá tyfiácá lat po národzeniu Páńkim co lie działo [...] *SarnUzn* G5; Ktora rzecz iż iuz dawno/ bo przed pułtorem tyfięcy lat wftytká cále minęła/ tak iáko BOG przez Proroká opowiedzieć raczył: tedy lie y ftąd pokázuie iż Mefyafz przyfzedł *CzechRozm* 169v, 84, 121, 165v, 166v; Bo tego ieft bez lidzby przez tę pułtorá tyfiácá lat gdzie Bifkup Rzymfki mocą łobie od Bogá ná ftolicy Piotrowey dána/ wftytkiego fwiátá Bifkupy [...] ftáwił *SkarJedn* 123; Y pułtorá tyfiácá lat Zydom nie pomoga [!]/ iż fwych przodkow w niedowiárfctwie náfláduiá. *SkarJedn* 354, 22, 23, 102, 151, 397; *ReszPrz* 98 [2 r.]; *ReszList* 177, 182; *LatHar* 75; *WujNT* 103, 606, 864; ktora [ofiara] przez te pułtorá tyfiácá lat nigdy nie vftála/ ktorey żaden heretyk y Tyran wygubić nie mógł *SkarKaz* 158b, 550a, b.

*Zestawienie wieloczłonowe określające rok powstania tekstu [1524] (1): [mówi Prawda: Chrystus] v mnie zawfze miefzkál z dwiemanáfcie ftug fwych [...]/ aleć temu nieblizu/ gdy v mnie pán Iezus gofcieciem był/ widzimi lie ijż nad połtora tyfiácza ieft ku dwudźiefcia ij czterzy lát. *ForCnR* A3. ~*

Synonim: połdrugiego.

ZCh